

РЕЦЕНЗИЯ

От: **проф. д-р Еленита Кирилова Великова**
Университет за национално и световно стопанство
Научна специалност „Икономика и управление (туризъм)“

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност „Икономика и управление (туризъм)“ в УНСС.

Основание за представяне на рецензията: **участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 98/18.01.2024 г. на Зам.-ректора по научноизследователска дейност и международно сътрудничество при УНСС.**

Автор на дисертационния труд: **Кристиан Дафнис Рангелов**
Тема на дисертационния труд: **„Възможности за развитие на винен туризъм в България“**

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към катедра „Икономика на туризма“, факултет „Икономика на инфраструктурата“ на УНСС по научна специалност „Икономика и управление (туризъм)“, съгласно Заповед на Ректора на УНСС № 716/12.03.2021 г. Обучението е осъществено в редовна форма през периода 02.03.2021 г. до 02.03.2024 г.

- **Кратка биографична справка**

Докторант Кристиан Рангелов е роден на 04.02.1994 г. в гр. София. Средното си образование получава през 2013 г. в Професионална гимназия по телекомуникации, гр. София. През 2017 г. завършва бакалавърска степен в УНСС, специалност „Икономика на туризма“, а през 2019 г. придобива магистърска степен, специалност „Управление на международни проекти“. От 2021 г. се обучава като редовен докторант към катедра „Икономика на туризма“ под научното ръководство на проф. д.н. Таня Парушева.

- **Кратка информация за изпълнението на индивидуалния план**

Докторант Рангелов е завършил работата, предвидена в индивидуалния учебен план. Неговата дейност е атестирана всяко тримесечие, съгласно нормативните изисквания на УНСС, като са представени конкретни мнения и оценки на научния му ръководител. Те свидетелстват за отговорното и последователното изпълнение на всички дейности, заложи в индивидуалния учебен план.

Задължителните докторантски изпити са положени успешно. Докторант Рангелов е реализирал общо 60 кредита от тях. През периода на обучение той проявява необходимата активност по отношение на публикациите, свързани с дисертационния труд. Кристиан Рангелов активно е участвал в учебно-методическата и педагогическата дейност на катедрата, като е водил семинарни занятия по дисциплините „Хотелиерство и ресторантьорство“, „Социална психология и туристическо поведение“ и „Културен туризъм“. По време на обучението си е атестиран с положителна оценка. Дисертационният труд е депозиран в катедра „Икономика на туризма“ при УНСС на 06.11.2023 г. Процедурните изисквания са спазени.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

- *Структура, обем*

Представеният за рецензиране дисертационен труд е разработен в обем от 207 страници. В структурно отношение се състои от увод (7 стр.), 3 глави (162 стр.), заключение (5 стр.), списък на литературните източници (12 стр.) и 3 приложения (13 стр.). В основния текст последователно са разгледани теоретичните основи на винения туризъм и е открояна връзката между винарската индустрия и туризма. Внимание е отделено на комбинирането на винения туризъм с други специализирани видове туризъм. Направен е анализ и оценка на развитието му във водещи дестинации в света. Определени са възможностите на винения туризъм за развитие в дестинация България, въз основа на резултатите от емпиричните изследвания, отразяващи мненията на туристите и експертите.

- *Оценка за: актуалност на темата; целта; задачите; обекта; предмета; основната теза на дисертационния труд.*

Темата на дисертационния труд е формулирана добре. Уводът съдържа необходимите реквизити. Актуалността на изследването е обоснована. Налице са и лични мотиви за разработване на темата, свързани с професионалното развитие на кандидата, които аргументират неговия избор.

Обектът и предметът на изследването са правилно определени.

Целта на дисертационния труд е „да се проучат новите технологии и иновации в света на виното, и на тази основа, да се предложи модел за развитие на винен туризъм в България“. Формулирани са пет изследователски задачи. Основната цел и задачите са уместни и обосновани, като ясно отразяват извършената изследователска работа от докторанта и определят логиката в изложението на дисертационния труд.

Изследователската теза е коректно формулирана: „виненият туризъм притежава потенциал за развитие и е способен да генерира приходи, както за винарните, така и за местната икономика“. Тя е разгърната и доказана чрез различни общонаучни и практико-приложни методи и подходи. Правилно са дефинирани 3 работни хипотези. Със своите достойнства се отличават методологическият инструментариум и основните ограничения. Използваната съвкупност от методи и подходи позволява на докторанта да извърши качествено своето изследване. Ограниченията насочват анализите в конкретната тематика и постигането на основната цел на дисертационния труд.

• *Използвана научна литература (оценка на осведомеността на дисертанта по проблематиката, разглеждана в дисертационния труд).*

Списъкът с използваната литература е съставен от 246 заглавия, от които 35 са на кирилица, 94 на латиница и 117 източника от интернет. Основният текст е илюстриран от 8 таблици, 17 фигури и 9 графики. Изложението и използваната литература показват, че докторант Рангелов се е запознал със значителен брой литературни източници. Те са правилно цитирани. Отделните части са съразмерни до абсолютна точност.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

• *Акцентира се върху основните научни и/или научно-приложни резултати, постигнати в дисертационния труд*

В първа глава е представен теоретичен анализ на винения туризъм, като са разгледани дефиниции на световно признати автори в изследваната научна област. Формулирано е предложение за авторово определение за винен туризъм. Анализирани са многопластовата природа на този вид туризъм. Специално внимание е обърнато на характеристиките на винения туризъм и мястото, което той заема във винаро-лозарския цикъл. Открити са специфичните му предимства. Акцентът е поставен върху винарството като самостоятелна индустрия. Открояна е връзката между производството и туризма. Представени са примери за иновации във винената индустрия и тяхното влияние върху винения туризъм. Изследван е профилът на винения турист. Разгледани са методи за сегментиране на туристите. Направен е анализ на мотивите за

практикуване на винен туризъм. Установени са ефектите от винените фестивали и празници за местната икономика. Проучени са икономическите ползи от развитието на винен туризъм. Представена е възможността за съчетаването му с други специализирани видове туризъм. Поставен е акцент върху винените музеи като част от винения туризъм.

Във втора глава са извършени анализ и оценка на водещи винени дестинации. Разгледан е виненият туризъм във Франция, Италия и Съединените американски щати. Представени са най-интересните моменти в тяхното развитие като винени дестинации. Анализирани са възникването на този специализиран вид туризъм в дестинация България. Оценено е състоянието на българската винарска индустрия. Направено е проучване на винения туризъм в страната. Изследван е потенциалът на България за трансформирането ѝ в модерна винена дестинация. Представени са методиката и инструментариумът на емпиричното изследване, проведено за целите на дисертационния труд. Разгледани са особеностите при създаването на анкетното проучване и дълбочинните интервюта. Посочени са техните показатели и ограничения.

В трета глава са представени обработените данни от анкетното проучване. Създаден е демографски профил на респондентите взели участие в изследването. Резултатите насочват вниманието към нагласите и запознатостта на туристите към винения туризъм в България. Анализирани са техните предпочитания и интереси спрямо този вид туризъм. Представени са мненията на експертите в дълбочинните интервюта. Получените резултати открояват насоки и препоръки за развитието на този специализиран вид туризъм в дестинацията. Интерес представлява разработеният модел за приложение на иновациите във винения туризъм. Формулирани са действия и стратегически мерки. Разгледани са ключови области, обхващащи предложения модел. За успешното му интегриране, са открити конкретни предимства и ползи за сектора от използването на иновации във винения туризъм в дестинация България. Посочени са предизвикателствата и перспективите пред развитието на този вид туризъм в страната.

Приложенията допълнително потвърждават значителната работа, която докторантът е извършил при разработването на дисертационния труд. Той е написан на много добър език и стил, прецизен е по отношение на терминологията. Технически дисертацията е оформена грижливо и според изискванията. Библиографията е изчерпателна.

- *Обръща се внимание на използваната методология*

Докторант Рангелов използва методология, която се основава на комплекс от научноизследователски подходи и методи. Те са индукция и

дедукция, анализ и синтез, исторически метод, сравнителен анализ, статистически и дескриптивни методи, метод на наблюдение, анкетно проучване, метод на дълбочинно интервю.

- *Дава се оценка на изпълнението на поставените задачи и постигането на целта на дисертационния труд.*

Откритите научни и научно-приложни резултати дават основание за извода, че целта на дисертационния труд е постигната, а изследователските задачи са успешно изпълнени. Основната теза и работните хипотези са доказани.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

- *Оценка за приносите, посочени от дисертанта*

Дисертационният труд е посветен на актуален и значим проблем, който все още е недостатъчно изследван в българската литература по винен туризъм. Това дава възможност за редица новаторски моменти и обосновани заключения, които в значителна степен ще подобрят туристическата дейност.

- *Акцентира се върху основните научни и/или научно-приложни приноси в дисертационния труд.*

Приемам изведените от докторанта приноси. Считам, че самооценката на докторант Кристиан Рангелов е прецизна. Според мен в дисертационния труд могат да се открият следните приносни моменти с теоретичен и научно-приложен характер:

- Определени са същността и спецификата на винения туризъм. Изведена е авторова дефиниция за винен туризъм.

- Проучена е способността за комбинирането му с други специализирани видове туризъм.

- На база на извършени анализ и оценка е представено развитието на винения туризъм във Франция, Италия и Съединените американски щати. Открит е потенциалът на България като дестинация за винен туризъм.

- Разработен е авторов модел за развитие на винен туризъм чрез използването на иновации.

- Формулирани са насоки и препоръки, и са очертани перспективи пред развитието на винения туризъм в България.

Приносните моменти в дисертацията са резултат от самостоятелната работа на автора. Те обогатяват туристическата теория и практика, и предлагат нова посока за развитието на винения туризъм в дестинация България.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

- *Посочват се публикациите*

Докторант Рангелов има 9 публикации, свързани с темата на дисертационния му труд, от които 8 самостоятелни и 1 в съавторство. Шест от тях са статии, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране – Google Books. Останалите са доклади, изнесени на международни и научнопрактически конференции, публикувани в редактирани колективни токове.

- *Дава се оценка на степента на разпространение на получените резултати в научната литература.*

Считам, че тези публикации представляват реално постиженията на докторанта. Те са достатъчно представителни, за да се огласят резултатите от дисертационния труд пред академичната общност и заинтересованите делови кръгове от практиката. Публикациите по темата на дисертационния труд превишават минималните национални изисквания за придобиване на ОНС „доктор“, съгласно чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ. Той реализира общо 85 точки.

6. Оценка на автореферата

- *Дава се оценка на коректността и степента на отразяване на съдържанието на дисертационния труд в автореферата.*

Авторефератът достоверно представя съдържанието на дисертационния труд. Той е в обем от 99 страници компютърно набран текст на български и английски език. Съставен е от шест части, които включват обща характеристика на дисертационния труд, структура и съдържание, синтезирано изложение, справка за научните приноси, списък на публикациите и декларация.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Препоръчвам на докторант Рангелов да продължи научните си изследвания в областта на винения туризъм и да проучи събитията и фестивалите като средство за удължаване престоя на туристите в дестинацията.

8. Заключение

В дисертационния труд са поставени ясни цели и задачи, които докторант Кристиан Рангелов безспорно е постигнал и изпълнил. Изследването е задълбочено, добре аргументирано и добросъвестно. Проучена е както съществуващата литература, така и актуални документи

в изследваната област. Анализите са коректни, препоръките обосновани и произтичащи от резултатите от изследването. Самооценката за научните приноси е точна и отговаря на действителните приноси. Кристиан Рангелов има задълбочени научни публикации по темата на дисертационния труд, представени на национални и международни форуми, публикувани в значими издания и признати издателства. Рецензираната дисертация представлява творческо постижение, което като тематика, теоретични обобщения, изводи и препоръки има своето безспорно значение за теорията и практиката във винения туризъм.

Всичко това ми дава основание да предложа на уважаемите членове на научното жури да гласуват „ЗА” присъждането на образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.8. „Икономика”, научна специалност „Икономика и управление (туризъм)” на Кристиан Дафнис Рангелов – редовен докторант към катедра „Икономика на туризма” при УНСС.

Дата 08.04.2024 г.
гр. София

Рецензент:
(проф. д-р Еленита Великова)

REVIEW

From: **Prof. Dr. Elenita Kirilova Velikova**
University of National and World Economy
Scientific Specialty “Economics and Management (Tourism)”

Regarding: dissertation thesis for acquiring an educational and scientific degree
“doctor” in the Scientific Specialty “Economics and Management
(Tourism)” at the University of National and World Economy

Grounds for submission of the review: **participation in the scientific jury for the defence of the dissertation thesis in accordance with Order № 98/18.01.2024 of the Vice-Rector for Research and International Cooperation of UNWE.**

Author of the dissertation: **Christian Dafnis Rangelov**
Topic of the dissertation: **“Opportunities for the Development of Wine Tourism in Bulgaria”**

1. Information about the PhD student

The PhD student studied in a doctoral program at the Department of “Economics of Tourism”, Faculty of “Economics of Infrastructure” at UNWE in the scientific specialty “Economics and Management (Tourism)”, according to Order № 716/12.03.2021 of the Rector of UNWE. The study was conducted in a regular form from 02.03.2021 to 02.03.2024.

- *Brief biographical reference*

Doctoral student Christian Rangelov was born on February 4, 1994, in Sofia. He completed his secondary education in 2013 at the Professional Telecommunications High School in Sofia. In 2017, he obtained a Bachelor's degree in Tourism Economics from UNSS (University of National and World Economy), and in 2019, he earned a Master's degree in International Project Management. Since 2020, he has been studying as a full-time doctoral student at the “Economics of Tourism” department under the scientific supervision of Prof. D.Sc. Tanya Parusheva.

- *Brief information on the implementation of the individual plan*

PhD student Rangelov has completed the work provided for in the individual study plan. Its activity is certified every quarter, according to the normative requirements of the UNSS, and specific opinions and evaluations of its scientific supervisor are presented. They testify to the responsible and consistent implementation of all activities set out in the individual study plan.

Mandatory doctoral exams have been passed successfully. PhD student Rangelov has realized a total of 60 credits from them. During the period of study, he shows the necessary activity regarding the publications related to the dissertation work. Christian Rangelov has actively participated in the Department's teaching and methodological and pedagogical activities, and has led seminars in the disciplines "Hospitality and Restaurant Management", "Social Psychology and Tourist Behaviour" and "Cultural Tourism". During his studies, he was attested with a positive grade. The dissertation was submitted to the Department of "Economics of Tourism" at the University of National and World Economy on November 6, 2023. The procedural requirements are observed.

2. General description of the presented dissertation

- *Structure, volume*

The dissertation presented for review is developed in a volume of 207 standard pages. Structurally, it consists of an introduction (7 pages), 3 chapters (162 pages), a conclusion (5 pages), a list of references (12 pages), and 3 appendices (13 pages). The main text sequentially examines the theoretical foundations of wine tourism and establishes the connection between the wine industry and tourism. Attention is given to the integration of wine tourism with other specialized forms of tourism. An analysis and evaluation of its development in leading destinations worldwide have been conducted. The potential of wine tourism for development in Bulgaria is determined based on the results of empirical research reflecting the opinions of tourists and experts.

- *Assessment for: topicality of the topic; the goal; the tasks; the object; the subject; the main thesis of the dissertation.*

The topic of the dissertation is well formulated. The introduction contains the necessary details. The relevance of the study is justified. There are also personal motives for developing the topic related to the professional development of the candidate, which justify his choice.

The object and subject of the research are accurately defined. The aim of the dissertation is "to explore new technologies and innovations in the world of wine, and based on this, to propose a model for the development of wine tourism in Bulgaria." Five research tasks have been formulated. The main aim and tasks are appropriate and justified, clearly reflecting the research conducted

by the doctoral student and outlining the logic in the presentation of the dissertation.

The research thesis is correctly formulated: "Wine tourism has the potential for development and is capable of generating revenue for both wineries and the local economy." It is elaborated and supported by various general scientific and practical-applied methods and approaches. Three working hypotheses are properly defined. The methodological toolkit and main limitations stand out with their merits. The combination of methods and approaches used allows the doctoral student to conduct their research qualitatively. The limitations direct the analyses towards specific topics and the achievement of the main goal of the dissertation.

- *Used scientific literature (assessment of the dissertation's awareness of the issues discussed in the dissertation).*

The list of used literature consists of 246 titles, 35 of which are Cyrillic, 94 in English, and 117 sources from the Internet. The main text is illustrated by 8 tables, 17 figures, and 9 graphs. The exhibition and the used literature show that the doctoral student Rangelov has gotten acquainted with a considerable number of literary sources. They are correctly quoted. The individual parts are proportional to absolute accuracy.

3. Evaluation of the obtained scientific and scientific-applied results

- *Emphasis is placed on the main scientific and/or scientific-applied results achieved in the dissertation*

In the first chapter, a theoretical analysis of wine tourism is presented, including definitions from globally recognized authors in the researched scientific field. A proposal for the author's definition of wine tourism is formulated. The multifaceted nature of this type of tourism is analyzed, with particular attention paid to its characteristics and its place within the winemaking cycle. Specific advantages are identified, focusing on winemaking as an independent industry. The connection between production and tourism is explored, with examples of innovations in the wine industry and their impact on wine tourism presented. The profile of the wine tourist is examined, along with methods for segmenting tourists and analyzing their motivations for engaging in wine tourism. The effects of wine festivals and holidays on the local economy are assessed, as well as the economic benefits of developing wine tourism. The possibility of combining wine tourism with other specialized forms of tourism is discussed, with an emphasis placed on wine museums as part of wine tourism.

In the second chapter, an analysis and evaluation of leading wine destinations are conducted, focusing on wine tourism in France, Italy, and the

United States. The most significant developments in their evolution as wine destinations are presented. The emergence of this specialized form of tourism in Bulgaria is examined, along with an assessment of the state of the Bulgarian wine industry. A study of wine tourism in the country is conducted, assessing Bulgaria's potential for transforming into a modern wine destination. The methodology and tools of the empirical research conducted for the purposes of the dissertation are presented. The characteristics of creating the questionnaire survey and in-depth interviews are discussed, including their indicators and limitations.

In the third chapter, the processed data from the questionnaire survey are presented. A demographic profile of the respondents participating in the study is created. The results focus on the attitudes and familiarity of tourists towards wine tourism in Bulgaria. Their preferences and interests regarding this type of tourism are analyzed. The opinions of experts in the in-depth interviews are presented. The obtained results highlight directions and recommendations for the development of this specialized form of tourism in the destination. Of particular interest is the developed model for the application of innovations in wine tourism. Actions and strategic measures are formulated, covering key areas encompassing the proposed model. Specific advantages and benefits for the sector from the use of innovations in wine tourism in Bulgaria are identified for its successful integration. Challenges and prospects for the development of this type of tourism in the country are outlined.

The appendices further confirm the significant work the doctoral student has done in developing the dissertation. It is written in very good language and style, it is precise in terms of terminology. Technically, the dissertation is carefully designed and according to the requirements. The bibliography is comprehensive.

- *Attention is paid to the methodology used*

PhD student Rangelov uses a methodology that is based on a set of research approaches and methods. They are induction and deduction, analysis and synthesis, historical method, comparative analysis, statistical and descriptive methods, observation method, survey, and in-depth interview method.

- *An assessment is given of the implementation of the set tasks and the achievement of the goal of the dissertation.*

The outstanding scientific and scientific-applied results give grounds for the conclusion that the goal of the dissertation has been achieved and the research tasks have been successfully completed. The main thesis and working hypotheses are proven.

4. Evaluation of obtained scientific and scientific-applied contributions

- *Evaluation of the contributions indicated by the dissertation student*

The dissertation is dedicated to an important and relevant issue that is still insufficiently researched in the Bulgarian literature on wine tourism. This provides an opportunity for numerous innovative insights and well-founded conclusions that will significantly enhance tourist activity.

- *Emphasis is placed on the main scientific and/or scientific-applied contributions in the dissertation.*

I accept the contributions made by the doctoral student. I believe that the self-assessment of doctoral student Christian Rangelov is accurate. In my opinion, the following contribution moments of theoretical and scientific applied nature can be distinguished in the dissertation:

- The essence and specificity of wine tourism have been defined. An author's definition of wine tourism has been formulated.
- Explored is its ability to combine with other specialized forms of tourism.
- Based on conducted analysis and evaluation, the development of wine tourism in France, Italy, and the United States is presented. The potential of Bulgaria as a wine tourism destination has been revealed.
- An author's model for the development of wine tourism through the utilization of innovations has been developed.
- Guidelines and recommendations have been formulated, and prospects for the development of wine tourism in Bulgaria have been outlined.

The contributory elements in the dissertation result from the author's independent work. They enrich both tourism theory and practice, offering a new direction for the development of wine tourism in the destination of Bulgaria.

5. Evaluation of the publications concerning the dissertation

- *The publications are indicated*

PhD student Rangelov has 9 publications related to the topic of his dissertation of which 8 are independent and 1 is co-authored. Six of them are articles in unreferenced journals with scientific reviews – Google Books. The rest are reports presented at international and scientific-practical conferences, published in edited collective volumes.

- *An assessment is given of the degree of dissemination of the obtained results in the scientific literature.*

I believe that these publications represent the real achievements of the doctoral student. They are representative enough to announce the results of the

dissertation to the academic community and interested business circles. The publications on the topic of the dissertation work exceed the minimum national requirements for acquiring an educational and scientific degree “doctor”, according to Art. 2b, para. 2 and 3 of Law for the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria. He scored a total of 85 points.

6. Evaluation of the abstract

- *An assessment is given of the correctness and the degree of reflection of the content of the dissertation in the abstract.*

The abstract reliably presents the content of the dissertation. It has a volume of 99 pages of computer-typed text in Bulgarian and English. It consists of six parts, which include a general characteristic of the dissertation work, structure and content, synthesized exposure, report of the contributions, list of publications, and declaration.

7. Critical remarks, recommendations, and questions

We recommend that PhD student Rangelov continue his scientific research in the field of wine tourism and explore events and festivals as a means of extending tourists' stays in the destination.

8. Conclusion

The dissertation sets clear goals and objectives, which doctoral student Kristian Rangelov undeniably achieved and fulfilled. The research is in-depth, well-argued, and conscientious. Both existing literature and current documents in the field were thoroughly examined. The analyses are sound, the recommendations are justified, and they stem from the research results. The self-assessment of scientific contributions is accurate and corresponds to the actual contributions. Kristian Rangelov has extensive scholarly publications on the topic of the dissertation, presented at national and international forums, and published in reputable journals and recognized publishers. The reviewed dissertation represents a creative achievement, which, in terms of its theme, theoretical generalizations, conclusions, and recommendations, has undeniable significance for the theory and practice of wine tourism.

All above gives me a reason to propose to the esteemed members of the scientific jury to vote “Yes” the acquiring of the educational and scientific degree “doctor” in professional field 3.8. “Economics”, scientific specialty “Economics and Management (Tourism)” to Christian Dafnis Rangelov – regular doctoral student at the Department of “Economics of Tourism” at UNWE.

Date: 08.04.2024 г.
Sofia

Reviewer:
(Prof. Dr. Elenita Velikova)